

Islam – som religion

Islam är en av världens stora monoteistiska religioner med över 1,8 miljarder troende. Ordet *islam* betyder "underkastelse" eller "fred" på arabiska – att underkasta sig Guds vilja. Den som följer islam kallas muslim, vilket betyder "den som underkastar sig".

Islams ursprung och profeten Muhammad

Islam grundades i Arabien under 600-talet e.Kr. Religionens grundare och siste profet är **profeten Muhammad**, född i Mecka år 570 e.Kr. Enligt islamisk tro fick Muhammad uppenbarelser från Gud (Allah) genom ärkeängeln Jibril (Gabriel) under en period av cirka 23 år. Dessa uppenbarelser sammanställdes till islams heliga skrift – **Koranen**.

Profeten Muhammad anses inte vara gudomlig, utan en människa som valdes ut att förmedla Guds budskap. Hans liv och gärning betraktas som en förebild för alla muslimer världen över.

Koranen – Islams heliga skrift

Koranen är islams centrala urkund och betraktas av muslimer som Guds direkta och oförvanskade ord. Boken är indelad i 114 kapitel, kallade *suror*, och innehåller vägledning om allt från teologi och etik till lag och familjeliv.

Koranen reciteras på arabiska i böner och vid högtider, och memorering av hela skriften är en ärad tradition inom islam. Den som memorerat Koranen kallas *hafiz*.

Hadith – Profetens ord och handlingar

Vid sidan av Koranen utgör **hadith** en central källa för islamisk vägledning. Hadith är nedtecknade berättelser om profeten Muhammads ord, handlingar och tysta godkännanden. De fungerar som ett komplement till Koranen och hjälper muslimer att förstå hur de ska tillämpa Guds budskap i vardagslivet.

De viktigaste hadith-samlingarna inom sunniislam är:

- **Sahih al-Bukhari** – sammanställd av Muhammad al-Bukhari (810–870 e.Kr.) och betraktad som den mest tillförlitliga hadith-samlingen.
- **Sahih Muslim** – sammanställd av Muslim ibn al-Hajjaj (815–875 e.Kr.) och den näst mest auktoritativa samlingen.

Beteckningen *sahih* betyder ”autentisk” och indikerar att berättelserna genomgått rigorös källgranskning av islamiska lärda.

Sunnah – Profetens levnadsväg

Sunnah (även stavat *sunna*) syftar på profeten Muhammads livsstil och praxis – det vill säga hans sedvanor, handlingar och uttalanden som muslimer strävar efter att efterlikna. Sunnah är nära sammankopplad med hadith, men begreppen är inte identiska: hadith är de enskilda berättelserna, medan sunnah är det mönster av beteende som dessa berättelser sammantaget beskriver.

Att följa sunnah anses vara en kärlekshandling gentemot Gud och ett sätt att fördjupa sin tro.

Tawhid – Guds absoluta enhet

En av islams mest grundläggande läror är **tawhid**, tron på Guds absoluta och odelaktiga enhet. Tawhid är monoteismens kärna inom islam och innebär att Allah är en, utan partner, barn eller like. Detta uttrycks i den islamiska trosbekännelsen (*shahada*):

”Det finns ingen gud utom Allah, och Muhammad är Hans sändebud.”

Tawhid genomsyrar hela islamisk teologi, filosofi och andlighet, och att associera någon eller något med Gud – så kallad *shirk* – betraktas som den allvarligaste synden inom islam.

Islams fem pelare

Islamisk praxis struktureras kring fem grundläggande plikter som kallas **islams fem pelare**. De utgör grunden för varje muslims religiösa liv:

1. Shahada – Trosbekännelsen

Shahada är den högtidliga bekännelsen att det inte finns någon gud utom Allah och att Muhammad är Hans sändebud. Att uttala shahada med uppriktigt hjärta är det som gör en person till muslim.

2. Salat – Bönen

Salat, den rituella bönen, är en av de mest synliga aspekterna av islamisk praxis. Muslimer ber **fem gånger om dagen**: vid gryning (*fajr*), middagstid (*dhuhr*), eftermiddag (*asr*), solnedgång (*maghrib*) och kväll (*isha*). Bönen föregås alltid av **wudu** – en rituell tvagning som renar kroppen inför Guds närvaro.

Wudu – Den rituella tvagningen

Wudu (arabiska: وضوء) är den renhetsrit som utförs före bönen.

Tvagningen innefattar att tvätta händerna, skölja munnen och näsan, tvätta ansiktet, armarna upp till armbågarna, torka av huvudet och tvätta fötterna upp till anklarna. Wudu symboliserar inte bara fysisk renlighet utan även andlig förberedelse inför mötet med Gud. Om wudu bryts – till exempel genom toalettbesök – måste den förnyas innan nästa bön.

3. Zakat – Allmosan

Zakat är den obligatoriska välgöreheten och utgör en av islams fem pelare. Varje muslim som äger tillgångar över en viss miniminivå (*nisab*) är skyldig att ge 2,5 % av sina sparade tillgångar per år till de behövande. Zakat ses inte som välgörehet i vanlig mening utan som en religiös plikt och ett sätt att rena sin förmögenhet. Utöver den obligatoriska zakaten uppmuntras muslimer till frivillig välgörehet, kallad *sadaqa*.

4. Sawm – Fastan under Ramadan

Ramadan är islams heliga fastmånad och den nionde månaden i den islamiska månkalendern. Under hela månaden fastar muslimer från gryning till solnedgång – de avstår från mat, dryck, rökning och sexuellt umgänge under dagtid. Fastan kallas *sawm* och är obligatorisk för alla vuxna muslimer som har hälsan för det.

Ramadan är också en månad av intensiv bön, Koranläsning och välgörehet. Nätterna under Ramadan präglas av extra frivilliga böner (*tarawih*), och de sista tio nätterna anses vara särskilt heliga. Månaden

avslutas med en av islams viktigaste högtider: **Eid al-Fitr**.

5. Hajj – Valfärden till Mecka

Hajj är den stora valfärden till Mecka i Saudiarabien och är obligatorisk minst en gång i livet för varje muslim som har ekonomisk och fysisk möjlighet att genomföra den. Hajj äger rum under den islamiska månaden Dhul Hijja och samlar miljontals muslimer från hela världen i en av historiens mest storslagna religiösa sammankomster. Under hajj utför valfärdarna en serie ritualer som kretsar kring Kaban i Mecka och platser i dess omgivning. Valfärden avslutas med högtiden **Eid al-Adha**.

Eid – Islams stora högtider

Islam har två officiella högtider, båda kallade **Eid** (arabiska: عيد, "fest" eller "firande"). I Sverige och på Balkan används ofta det turkisk-härledda ordet **bajram** som synonym.

Eid al-Fitr – Fastebrötets fest

Eid al-Fitr, eller *Lilla bajram*, firas dagen efter Ramadans slut. Det är en glädjens dag då muslimer samlas till gemensam morgonbön, ger gåvor, besöker familj och njuter av mat efter en månads fasta. Inför Eid al-Fitr är det obligatoriskt att ge en särskild välgörenhet kallad *zakat al-fitr*, så att även de fattigaste kan delta i firandet.

Eid al-Adha – Offerhögtiden

Eid al-Adha, eller *Stora bajram*, firas under hajj-perioden och minns profeten Ibrahims (Abrahams) villighet att offra sin son för Guds skull. Under högtiden slaktas djur rituellt och köttet delas ut till familj, grannar och fattiga. Eid al-Adha varar i tre till fyra dagar och är den längsta och i många länder den viktigaste av de två högtiderna.

Halal och haram – Tillåtet och förbjudet

Inom islamisk lag delas handlingar och livsmedel in i kategorier baserade på vad Koranen och sunnah föreskriver. De två vanligaste begreppen är **halal** och **haram**.

Halal (arabiska: حلال) betyder "tillåtet" och används framför allt om mat och dryck som är tillåten enligt islamisk lag. För att kött ska vara halal

måste djuret slaktas på ett specifikt sätt (*dhabihah*) med Guds namn uttalat, och djuret ska ha levt under värdiga förhållanden. Halal gäller även i vidare bemärkelse för handlingar, affärer och beteenden som är islamiskt tillåtna.

Haram (arabiska: حرام) betyder "förbjudet" och betecknar det som är strängt förbjudet i islam. Exempel på haram är griskött, alkohol, ränta (*riba*), äktenskapsbrott och oärlighet. Att förtära eller utföra något haram anses vara en synd man är ansvarig inför Gud för.

Mellan halal och haram finns även mellankategorier, som *makruh* (missgynnad men inte förbjudet) och *mustahabb* (rekommenderat men inte obligatoriskt).

Vad säger islam om olika ämnen?

En vanlig fråga bland dem som vill lära sig mer om religionen är: *vad säger islam om ...?* Här följer några kortfattade svar:

Vad säger islam om äktenskap? Islam betonar äktenskapet som en helig förbindelse och social institution. Det är en sunnah att gifta sig, och äktenskapet regleras av rättigheter och skyldigheter för båda parter.

Vad säger islam om alkohol? Alkohol är haram inom islam. Förbudet grundas på Koranens verser och hadith, och motiveras med alkoholens skadliga effekter på kropp, sinne och samhälle.

Vad säger islam om andra religioner? Islam erkänner judendom och kristendom som "bokens religioner" och respekterar deras profeter. Koranen lär att alla människor är skapade av samma Gud, och tvång i trosutövning är uttryckligen förbjudet: "*Det finns inget tvång i religionen*" (Koranen 2:256).

Vad säger islam om bön? Bönen (*salat*) är en av islams fem pelare och utförs fem gånger om dagen. Varje bön föregås av wudu – den rituella tvagningen – och betraktas som en direkt kommunikation mellan den troende och Gud.

Vad säger islam om mat? Islam har tydliga regler kring mat. Det som är halal är tillåtet att äta, medan det som är haram – som griskött och alkohol – är förbjudet. Dessa regler grundas i Koranen och sunnah.

Vad säger islam om välgörenhet? Välgörenhet är centralt i islam. Zakat är

obligatorisk och en av de fem pelarna, men muslimer uppmuntras också till frivillig sadaqa. Profeten Muhammad beskrev i hadith välgörenhet som ett av de bästa sätten att visa sin tro.

Vad säger islam om fastan? Fastan under Ramadan är obligatorisk för alla vuxna muslimer. Den syftar till självdisciplin, tacksamhet och andlig fördjupning. Den som av hälso- eller andra skäl inte kan fasta har möjlighet att ta igen dagarna senare eller ge kompensatorisk välgörenhet.

Aqidah – Den islamiska trosläran

Aqidah (arabiska: عقيدة) betyder bokstavligen ”övertygelse” eller ”tro” och syftar på den islamiska trosläran – de grundläggande övertygelser som varje muslim förväntas hålla fast vid. Aqidah är islams teologiska fundament och behandlar frågor som Guds natur, änglarna, de heliga skrifterna, profeterna, domedagen och Guds förutbestämmelse (*qadar*).

De sex trosartiklarna inom islamisk aqidah är:

1. Tro på Allah – den ende Guden
2. Tro på änglarna
3. Tro på de uppenbarade skrifterna (Koranen, Evangeliet, Toran m.fl.)
4. Tro på profeterna och sändebuden
5. Tro på domedagen och livet efter döden
6. Tro på Guds förutbestämmelse (*qadar*)

Aqidah studeras inom islamisk teologi (*kalam*) och utgör grunden för all religiös praxis. Utan rätt aqidah anses ibadah – det vill säga dyrkan och religiösa handlingar – vara ofullständig. Klassiska verk inom aqidah, som al-Aqidah al-Wasitiyyah av Ibn Taymiyya och al-Aqidah al-Tahawiyyah, studeras fortfarande flitigt runtom i världen.

Sira – Profetens liv

Sira (arabiska: سيرة, ”levnadsbana”) syftar på den biografiska litteraturen om profeten Muhammads liv. Att studera siran är centralt inom islamisk utbildning eftersom profetens liv och karaktär betraktas som en levande kommentar till Koranen och ett praktiskt föredöme för varje muslim.

Den äldsta och mest kända siran är *Sirat Rasul Allah* av Ibn Ishaq (död 767 e.Kr.), bevarad genom Ibn Hishams redigering. Verket skildrar Muhammads liv från hans barndom i Mecka, de första uppenbarelserna i

grottan Hira, utvandringen (*hijra*) till Medina år 622 e.Kr., och fram till hans död år 632 e.Kr.

Några av de viktigaste händelserna i profetens liv som behandlas i siran:

- **Barndom och ungdom** – uppvuxen som föräldralös i Mecka, känd för sin ärlighet och kallad *al-Amin* ("den pålitlige")
- **De första uppenbarelserna** – de inledande Koranverserna uppenbarades i grottan Hira under Ramadan
- **Hijra** – utvandringen från Mecka till Medina, som markerar år 1 i den islamiska kalendern
- **Slaget vid Badr och Uhud** – tidiga militära konflikter som formade den unga muslimska gemenskapen
- **Erövringen av Mecka** – år 630 e.Kr. intog Muhammad Mecka i princip utan strid och benådade sina fiender
- **Avskedsvalfärden** – profetens sista hajj år 632 e.Kr., under vilken han höll sitt berömda avskedstal

Studiet av siran ger muslimer en djupare förståelse för hadith och Koranen eftersom många verser och berättelser kan sättas i sitt historiska sammanhang.

Koranverser förklarade – Vad betyder tafsir?

Att förstå Koranen fullt ut kräver mer än en rak översättning. Den islamiska vetenskapen om **korantolkning** kallas *tafsir* (arabiska: تفسير, "förklaring") och syftar till att förklara koranversernas innebörd, bakgrund och teologiska budskap.

Varje vers i Koranen har ett sammanhang – den s.k. *asbab al-nuzul*, "uppenbarelens omständigheter" – som berättar varför och när versen uppenbarades. Utan detta sammanhang kan koranverser lätt missförstås.

Några välkända koranverser och deras förklarade innebörd:

Al-Fatiha (1:1–7) – Öppningssuran Al-Fatiha är den kortaste och mest lästa suran i Koranen och reciteras i varje böneenhet (*raka*). Den fungerar som en bön om vägledning och sammanfattar Koranens budskap: Guds barmhärtighet, Hans suveränitet och den troendes önskan att vandra på den rätta vägen.

Ayat al-Kursi (2:255) – Tronversen Denna vers beskriver Guds storhet och allomfattande kunskap och anses av många lärda vara Koranens

mäktigaste vers. I hadith (Sahih al-Bukhari och Sahih Muslim) uppmanas muslimer att läsa den varje morgon och kväll samt före sömnen för skydd.

Koranen 2:256 – Inget tvång i religionen En av Koranens mest citerade verser i diskussioner om religionsfrihet: *”Det finns inget tvång i religionen – den rätta vägen har blivit tydligt skild från villfarelsens.”* Islamiska lärda förklarar denna vers som ett grundläggande förbud mot att tvinga någon att konvertera till islam.

Koranen 49:13 – Alla människors lika värde Denna vers slår fast att Gud skapade alla människor lika och att det enda som skiljer dem åt inför Gud är deras gudaktighet (*taqwa*), inte deras ursprung, hudfärg eller nationalitet.

Tafsir-litteraturen är enormt rik. Klassiker som *Tafsir Ibn Kathir* och *Tafsir al-Tabari* används flitigt av lärda och studenter världen över för att förstå koranversernas djupare mening.

Hadith förklaringar – Hur tolkas profetens ord?

Att läsa en hadith utan kontext kan vara vilseledande. Islamiska lärda har därför utvecklat en hel vetenskap – *usul al-hadith* – för att granska, klassificera och förklara hadith-berättelserna.

En hadith består av två delar:

- **Isnad** – kedjan av överförare som förde berättelsen vidare från generation till generation
- **Matn** – själva innehållet i berättelsen

Kvaliteten på en hadith bedöms utifrån styrkan i isnad-kedjan. Klassificeringarna inkluderar *sahih* (autentisk), *hasan* (god), *daif* (svag) och *mawdu* (förfalskad).

Några välkända och ofta förklarade hadith:

”Handlingar bedöms efter avsikter” (*Sahih al-Bukhari, nr 1*) Denna hadith – den allra första i Sahih al-Bukhari – är en av islams mest grundläggande principer. Den lär att Guds belöning eller straff beror på vad som låg i hjärtat bakom en handling, inte enbart på handlingens yttre form.

”Den som inte visar barmhärtighet, får inte barmhärtighet” (*Sahih Muslim*) En central hadith om islamisk etik som betonar att medmänsklighet och

empati är förutsättningar för att själv ta emot Guds nåd.

”Det lättaste leendet mot din broder är välgörenhet” (*Tirmidhi*) Denna hadith lär att islamisk etik inte bara handlar om stora handlingar – även ett vänligt leende räknas som en form av sadaqa.

Studiet av hadith-förklaringar hjälper muslimer att undvika feltolkningar och att sätta profetens ord i rätt teologisk och historisk kontext.

Islamisk etik – Moral och karaktär i islam

Islamisk etik (*akhlaq*, arabiska: أخلاق) handlar om de moraliska dygder och karaktärsdrag som islam uppmuntrar. Profeten Muhammad sammanfattade själv sitt uppdrag i en hadith: *”Jag sändes inte för annat än att fullkomna de ädla karaktärsdragen.”*

Islamisk etik grundas på tre källor: Koranen, sunnah och den islamiska rättsvetenskapens principer. Centrala dygder inom islamisk etik inkluderar:

- **Sanning och ärlighet (*sidq*)** – att tala sant i ord och handling betraktas som en av de viktigaste islamiska dygderna. Profeten Muhammad kallades *al-Amin* – den pålitlige – redan innan han fick sin profetroll.
- **Barmhärtighet och medkänsla (*rahma*)** – Koranen börjar med orden *”I Guds namn, den Barmhärtige, den Nåderike”*, och barmhärtighet genomsyrar islamisk etik på alla nivåer.
- **Rättvisa (*adl*)** – att behandla alla människor rättvist, oavsett religion, kön eller bakgrund, är en koranisk grundpelare.
- **Tålmod (*sabr*)** – att bära svårigheter med värdighet och utan klagan är en högt värderad egenskap inom islam.
- **Tacksamhet (*shukr*)** – att vara tacksam mot Gud och mot medmänniskor är en återkommande uppmaning i både Koranen och hadith.
- **Ödmjukhet (*tawadu*)** – högmod är en av de mest fördömda egenskaperna i islamisk etik, medan ödmjukhet lyfts fram som profetens kännetecken.

Islamisk etik är inte enbart en privatsak – den reglerar även affärsrelationer, familjeliv, politiskt ledarskap och förhållandet till naturen och djuren. En muslim förväntas uppträda med god karaktär i alla livets sammanhang, och islamisk etik ses som oskiljbar från tron (*iman*) och dyrkan (*ibadah*).

Islamisk historia – Från Mecka till världscivilisation

Islamisk historia sträcker sig över 1 400 år och täcker en av mänsklighetens mest omvälvande civilisatoriska resor – från en liten grupp troende i Mecka till ett världsimperium som formade vetenskap, konst, filosofi och rätt under mer än ett millennium.

Den tidiga perioden (610–632 e.Kr.)

Islams historia börjar med profeten Muhammads första uppenbarelse år 610 e.Kr. i Mecka. De tidiga muslimerna utsattes för förföljelse av Meckas makthavare, vilket ledde till *hijra* – utvandringen till Medina år 622 e.Kr. Denna händelse markerar år 1 i den islamiska kalendern. I Medina grundade Muhammad den första islamiska staten och upprättade *Medinakonstitutionen* – ett av historiens tidiga exempel på ett pluralistiskt samhällskontrakt.

De rättleda kalifernas tid (632–661 e.Kr.)

Efter profetens död år 632 e.Kr. leddes den muslimska gemenskapen av fyra kalifer: Abu Bakr, Omar ibn al-Khattab, Othman ibn Affan och Ali ibn Abi Talib. Under denna period samlades Koranen i en enhetlig skriftlig form, och islam spred sig snabbt till Syrien, Egypten, Persien och Nordafrika.

Umayyadkalifatet och Abbasidkalifatet (661–1258 e.Kr.)

Under Umayyaderna (661–750 e.Kr.) expanderade det islamiska väldet till Spanien i väst och Centralasien i öst. Abbasiderna (750–1258 e.Kr.) grundade Bagdad och inledde den **islamiska guldåldern** – en period av enastående vetenskapliga, filosofiska och kulturella framsteg. Muslimska lärda inom matematik, astronomi, medicin och filosofi lade grunden för den europeiska renässansen. Namnen som Ibn Sina (Avicenna), al-Khwarizmi (algebrans fader) och Ibn Rushd (Averroes) är världshistoriskt betydelsefulla.

Mongolernas invasion och det osmanska riket (1258–1924 e.Kr.)

Bagdad föll för mongolerna år 1258 e.Kr., vilket innebar Abbasidkalifatets fall. Det osmanska riket (1299–1922 e.Kr.) tog sedan ledningen över den muslimska världen och styrde ett enormt imperium som sträckte sig från

Nordafrika till Sydosteuropa och Mellanöstern. Det osmanska kalifatet avskaffades formellt 1924.

Islam i modern tid

I dag är islam en global religion med troende på varje kontinent. Islamisk historia studeras intensivt vid universitet världen över, och intresset för islamisk civilisations bidrag till vetenskap, rätt och kultur fortsätter att växa.

Sunni och shia – Islams huvudgrenar

Islam är inte en monolitisk religion utan rymmer olika inriktningar. De två största är **sunniislam** (som följer sunnah och de fyra rättsskolorna) och **shiaislam** (som betonar Ali ibn Abi Talibs och hans ättlingars ledarskap efter profetens död). Ungefär 85–90 % av världens muslimer är sunnimuslimer.

Sammanfattning

Islam är en rik och mångfacetterad religion med en djup intellektuell och andlig tradition. Genom att studera Koranen och koranverser förklarade via tafsir, profeten Muhammads liv (*sira*) och sunnah, hadith-förklaringar från samlingar som Sahih al-Bukhari och Sahih Muslim, den teologiska grunden i aqidah, samt centrala begrepp som tawhid, salat, wudu, zakat, ramadan, eid och bajram, hajj och distinktionen mellan halal och haram – och inte minst islams etik och långa historia – får man en gedigen förståelse för vad islam är och vad den betyder för miljardtals människor världen över.

Denna artikel är skriven i informationssyfte och syftar till att ge en saklig introduktion till islamisk tro och praxis.